

**HUMANISTIC PRINCIPLES IN THE PEDAGOGICAL VIEWS
OF KONSTANTIN DMITRIEVICH USHINSKY**

STUDENTS OF TERMEZ STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE

Samadova O'g'iloy Baxtiyor qizi

ogiloysamadova@gmail.com

Abstract: This article analyzes the pedagogical views of K.D.Ushinskiy, focusing on his emphasis on humanistic principles in education and upbringing. Ushinskiy advocated for respect for the individual, compassion, equality, and justice in the learning process. He promoted a learner-centered approach, which remains relevant to contemporary education. His ideas align with modern humanistic education models.

Keywords: K.D.Ushinskiy, pedagogy, upbringing, education, humanism, learner-centered approach, principles

**KONSTANTIN DMITRIYEVICH USHENISKIYNING PEDAGOGIK
TIZIMI**

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI TALABASI

Samadova O'g'iloy Baxtiyor qizi

ogiloysamadova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada K.D.Ushinskiyning pedagogik qarashlari tahlil qilinib, uning tarbiya va ta'lim jarayonida insonparvarlik tamoyillariga e'tibori ochib beriladi. Ushinskiy inson shaxsiga hurmat, mehr-muruvvat, tenglik, adolat tamoyillarini ilgari surgan holda, o'quv-tarbiya jarayonini shaxsiga yo'naltirilgan tarzda olib borishni targ'ib qilgan. Uning qarashlari zamonaviy pedagogikada ahamiyatli bo'lib, insonga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga mos keladi.

Kalit so'zlar: K.D.Ushinskiy, pedagogika, tarbiya, ta'lim, insonparvarlik, shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim, tamoyillar

Bizga ma'lumki, jamiyaning barkamol avlodni tarbiyalash, voyaga yetkazish va uni ma'lum bir kasbga yo'naltirish uchun mashaqqatli va og'ir mehnat evaziga amalga

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

oshiriladi. Bu mashaqqatli mehnat uzluksiz ta'lim va tarbiyaviy faoliyatning yig'indisidir.

Tarbiyachi yosh avlodni xalqimiz uchun munosib farzandlar qilib tarbiyalash muhim va fahrlidir. Shu bilan birga ma'suliyatli vazifani bajaradi. Tarbiyachining har tamonlama yetukligi bolalarning tarbiyalash uchun xalq va jamiyat oldidagi o'z ma'suliyatini tushunishga, ta'lim - tarbiya ishlariga ijodiy yondoshishga o'z mahoratini doimo faollashtirib borish va hamkasblarning ishdagi o'sishga ko'maklashuviga yordam beradi.

Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy (1824-1870) ta'lim sohasida insonparvarlik g'oyalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynagan. K.D.Ushinskiy, rus pedagogi va ta'lim nazariyotchisi sifatida, insonparvarlik tamoyillarini ta'lim va tarbiya jarayonlariga qo'llashning muhimligini ta'kidlagan. Uning qarashlari asosan o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga va ularning ma'naviy va madaniy jihatdan yetuk insonlar bo'lib voyaga yetishiga e'tibor qaratgan. Uning asarlari ta'lim tizimiga chuqur ta'sir ko'rsatgan va hozirgi kunda ham o'qituvchilar va tarbiyachilar uchun muhim manba hisoblanadi. Ushinsky o'zining pedagogik faoliyati davomida ta'lim jarayonida insoniy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish zarurligini urg'u bergan.

K.D.Ushinskyning insonparvarlik tamoyillari asosan quyidagi asosiy g'oyalarga tayanadi:

1. Har bir insonning shaxsiy qadr-qimmati: Ushinsky ta'lim jarayonini shaxsning o'zini-o'zi rivojlantirish imkoniyati sifatida ko'rgan. U o'quvchilarning har biri noyob va qadrligini ta'kidlagan va ularning shaxsiy ehtiyojlarini qondirishga alohida e'tibor berish zarurligini urg'ulagan

2. Ta'limning ma'naviy asoslari: Ushinsky ta'limni faqatgina bilim olish jarayoni emas, balki yuksak ma'naviyat va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish vositasi sifatida qaragan. U o'quvchilarni vatanparvarlik, mehr-oqibat va o'zaro hurmat ruhida tarbiyalashga intilgan.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

3. Ta'limda demokratik yondashuvlar: Ushinsky o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqotni demokratik tarzda qurishni targ'ib qilgan. U o'qituvchilarga o'quvchilar fikrini hurmat qilishni va ularning shaxsiy rivojlanishlariga ko'maklashishni maslahat bergan.

Ta'lim va tarbiyada qo'llaniladigan usullarda K.D.Ushinsky o'zining pedagogik faoliyati davomida quyidagi usullarni qo'llaga:

- Ta'lim mazmunining boyitilishi: U ta'lim mazmunini o'quvchilarning turli qiziqishlarini qondiradigan darajada boy va xilma-xil qilishga harakat qilgan.

- Interfaol o'qitish usullari: Ta'lim jarayonida suhbatlar, muhokamalar va amaliy mashg'ulotlar kabi interfaol usullarni joriy etish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirgan.

- Shaxsiy yondashuv: Har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olish, ularning shaxsiy ehtiyojlariga moslashuvchan yondashuvlar qo'llash.

Konstantin Ushinskyning pedagogik qarashlari zamonaviy ta'lim va tarbiya jarayonlarida ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Uning insonparvarlik tamoyillari bugungi kunda ham o'qituvchilar va tarbiyachilar uchun muhim yo'riqnoma bo'lib xizmat qiladi. Ushinsky ta'limni faqatgina bilim berish jarayoni sifatida emas, balki shaxsning to'liq rivojlanishi uchun zarur sharoit yaratish vositasi sifatida qaragan. Ushinskyning pedagogik qarashlarini tahlil qilish orqali uning insonparvarlik tamoyillarining ahamiyatini ta'kidlaydi va zamonaviy ta'lim muassasalarida bu tamoyillarni qo'llashning afzalliklarini ko'rsatib beradi. Uning fikricha, pedagog bolaning yuragiga yo'l topa olganidagina, haqiqiy tarbiya va ta'lim samarasi yuzaga chiqadi. Bu g'oyalar hozirgi zamonaviy pedagogik yondashuvlar - shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, inkluziv yondashuv va emotsional intellekt kabi konsepsiyalar bilan hamohangdir.

Ushinskiy pedagogik sistemasining negizi ta'lim va o'qitish tizimida demokratlashtirishni talab qilishdan iborat bo'lgan. U birinchi bo'lib, pedagogika tarbiyaning ilmiy nazariyasi, degan fikrni ilgari surgan va buni isbot etgan. Ushinskiy

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

pedagogika nazariyasining asosini tarbiyaning xalqchillik g'oyasi – tarixiy jarayonda mehnatkash xalqning yaratuvchilik kuchini e'tirof etish tashkil qilgan. Ushinskiy pedagogikani keng ma'noda bir fan, tor ma'noda tarbiya san'ati deb hisoblagan. Ushinskiy tarbiyani shaxsni aqliy, axloqiy, estetik va jismoniy shakllantirishga qaratilgan yaxlit jarayon deb bilgan va bunda axloqiy tarbiya asosiy o'rinni egallashi lozim deb hisoblagan. Maktabda o'quvchilar mehnatiga ta'lim va tarbiyaning muhim omillaridan biri sifatida qaragan. Ushinskiy ning axloq va axloqiy tarbiya to'g'risidagi qarashlarida xalqchillik g'oyalari aks etgan. Ushinskiy yaxlit didaktik tizimni ishlab chiqqan. Unda ta'lim mazmunini tanlash hamda uni bolalarning yosh xususiyatlariga moslashtirish masalalari ochib berilgan. Ushinskiy o'qitishning psixofizik tabiatini tadqiq etdi, diqqat, qiziqish, xotira, xayol, hissiyot, tafakkur kabi psixologik mexanizmlarni tahlil qildi. O'zining „Inson tarbiya predmeti sifatida“ degan asarida psixologiyani tajriba ma'lumotlariga asoslanib tuzishga harakat qildi. U bolalar psixologiyasi bilan ta'limtarbiya psixologiyasini ishlab chiqqan. Maktabda ona tili darsiga katta ahamiyat berdi. Uning „Bolalar dunyosi va xrestomatiya“, (1861), „Ona tili“ (1864) kabi darsliklari mazmunining boyligi, tili va metodikasi jihatdan o'z davrining eng namunali o'quv kitoblaridir.

Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy (1824–1870) rus pedagogikasi tarixida eng mashhur va buyuk olimlardan biri bo'lib, u ko'pincha “rus pedagogikasining otasi” deb ataladi. Ushinskiy pedagogika fanining mustaqil ilm sifatida shakllanishiga katta hissa qo'shgan va ta'lim-tarbiya masalalarini chuqur ilmiy asosda tahlil qilgan. U yashagan davrda maktablarda ta'lim ko'proq eski usullarga asoslangan, o'quvchilar faqat yodlash orqali bilim oladigan, tarbiya jarayonida esa bolalarning yosh va psixologik xususiyatlari deyarli hisobga olinmaydigan holatlar mavjud edi. Ushinskiy esa ta'limni xalq hayoti bilan bog'lash, pedagogikani psixologiya va inson tabiatiga mos holda tashkil etish zarurligini ta'kidlagan.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

Ushinskiy pedagogik tizimining asosiy g‘oyalaridan biri tarbiyaning xalqchilligi va milliylik tamoyilidir. Uning fikricha, har bir xalqning ta’lim tizimi o‘sha xalqning tili, urf-odati, madaniyati va ruhiyatiga mos bo‘lishi kerak. Ushinskiy “tarbiyaning kuchi xalqning o‘zida” deb hisoblab, bolani tarbiyalashda milliy qadriyatlar va xalq og‘zaki ijodidan foydalanish muhimligini ko‘rsatgan. Shu sababli u ona tilining ta’limdagi roliga juda katta e’tibor bergan. Uning fikricha, bola bilimni eng avvalo ona tilida yaxshi tushunadi, ona tili tafakkurni rivojlantiradi, nutqni boyitadi va shaxsning milliy ongini shakllantiradi. Ushinskiy tomonidan yaratilgan “Ona tili” va “Bolalar dunyosi” kabi darsliklar aynan shu g‘oyaga asoslangan.

Ushinskiy pedagogikani psixologik asosda qurishga harakat qilgan olimlardan biridir. U bolani tarbiyalash va o‘qitishda uning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, idroki va ruhiy rivojlanishini hisobga olish zarurligini ta’kidlagan. Ushinskiy fikricha, o‘qituvchi bolani chuqur bilmasa, ta’lim samarali bo‘la olmaydi. Shuning uchun pedagogika insonni o‘rganadigan fanlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lishi kerakligini uqtirgan.

Ushinskiy tarbiya jarayonida mehnatning ahamiyatini ham alohida ko‘rsatib o‘tgan. U mehnatni insonni shakllantiruvchi eng muhim omillardan biri deb bilgan. Uning fikricha, mehnat bolani hayotga tayyorlaydi, unda iroda, mas’uliyat, tartib-intizom va jamiyatga foydali bo‘lish kabi fazilatlarni tarbiyalaydi. Ushinskiy “mehnat insonning haqiqiy tarbiyachisidir” degan mashhur fikrni ilgari surgan.

Ta’lim jarayonida Ushinskiy o‘quvchilarning faolligi va ongli o‘qishini muhim deb hisoblagan. U faqat yodlashga asoslangan ta’limni tanqid qilib, bolalar bilimni tushunib, ongli ravishda o‘zlashtirishi kerakligini aytgan. O‘quvchi dars jarayonida faol bo‘lishi, mustaqil fikrlashi va bilimni hayot bilan bog‘lab o‘rganishi lozim. Ushinskiy shuningdek, ko‘rgazmalilik tamoyiliga katta ahamiyat bergan. Uning fikricha, bolalar abstrakt tushunchalarni qiyin qabul qilgani uchun darslarda ko‘rgazmali vositalar, rasmlar, predmetlar, kuzatish va tajribalar orqali o‘qitish samaraliroq bo‘ladi.

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

Ushinskiy pedagogik tizimida o'qituvchi shaxsining roli ham juda muhim o'rin egallaydi. U o'qituvchini nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, yo'l ko'rsatuvchi va bolalar uchun namuna bo'ladigan shaxs sifatida ko'rgan. Uning fikricha, tarbiyada hamma narsa o'qituvchining shaxsiga bog'liq. O'qituvchi bilimli, madaniyatli, mehribon, bolalarni sevuvchi va mas'uliyatli bo'lishi kerak.

Ushinskiy o'zining pedagogik qarashlarini ko'plab ilmiy asarlarida bayon qilgan. Uning "Inson tarbiya predmeti sifatida", "Pedagogik antropologiya", "Ona tili" kabi asarlari pedagogika fanining rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lib, bugungi kunda ham o'z qiymatini yo'qotmagan.

Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy pedagogik tizimi xalqchillik va milliylik, ona tilining ta'limdagi asosiy o'rni, psixologik yondashuv, mehnat tarbiyasi, ongli va faol ta'lim, ko'rgazmalilik hamda o'qituvchi shaxsining yetakchi roli kabi tamoyillarga asoslanadi. Ushinskiy pedagogikasi zamonaviy ta'lim tizimining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan va shaxsni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy meros hisoblanadi.

Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy pedagogik tizimi xalqchillik, milliylik, ona tiliga tayanish, mehnat tarbiyasi, psixologik yondashuv va o'qituvchining yetakchi rolini asosiy tamoyillar sifatida belgilaydi. U yaratgan pedagogik qarashlar bugungi zamonaviy ta'lim tizimida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ushinskiy pedagogikasi shaxsni har tomonlama rivojlantirish, insonparvar tarbiya va ta'limning ilmiy asosda tashkil etilishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS' ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академические исследования в современной науке. - 2023. - Т.

2. - №. 8. - С. 92-94. 2. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. - 2022. - С. 7128-7131.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

3. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL “INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY. - 2020. - Т. 1. - №. 1. - С. 63-65.

4. Мирзакаримова М. М. Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 216-222.

5. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. - 2023. - Т. 5. - №. 3. - С. 15-17.

6. Мирзакаримова М. М. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 97-103.

7. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O‘QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. - 2023. - №. 6. - С. 410-415

